

Dr hab. prof. KUL Jadwiga Czerwińska
Katedra Teatru i Dramatu Antycznego
Instytut Filologii Klasycznej
Wydział Nauk Humanistycznych
Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II

RECENZJA

dorobku naukowego dr Krzysztofa Bielawskiego w związku z postępowaniem o
nadanie stopnia naukowego doktora habilitowanego nauk humanistycznych w
zakresie literaturoznawstwa

1. Sylwetka Habilitanta

Pan dr Krzysztof Bielawski jest absolwentem studiów teologicznych Wydziału Teologicznego Akademii Teologicznej w Krakowie oraz absolwentem filologii klasycznej Instytutu Filologii Klasycznej UJ. Po ukończeniu obydwu kierunków studiów (w roku 1995 ukończył magisterskie studia teologiczne, pisząc pracę *Literackie i teologiczne aspekty „Mowy św. Jana Chryzostoma o św. Ignacym Antiocheńskim”*; w roku 1996 – studia filologii klasycznej, uzyskując tytuł magistra na podstawie pracy *Podstawowe terminy kultowo-religijne w „Bachantkach” Eurypidesa*) uzyskał stopień doktora nauk humanistycznych z literaturoznawstwa, broniąc w roku 2002 rozprawę doktorską *Rytualno-kultowe elementy leksykalne w greckim dramacie V wieku p.n.e.*, napisaną pod kierunkiem prof. dra hab. Romualda Turasiewicza.

Ścieżka zawodowa Habilitanta jest związana od roku 1995 z działalnością dydaktyczną prowadzoną przez niego w Uniwersytecie Jagiellońskim, Akademii Teologicznej, Kolegium Filozoficzno-Teologicznym OO. Dominikanów oraz w Państwowej Wyższej Szkole Teatralnej im. L. Solskiego w Krakowie.

2. Ocena dorobku naukowego

2.1. Dorobek naukowy przed doktoratem

Dorobek naukowy przed doktoratem tematycznie wiąże się z dwoma kierunkami studiów, ukończonymi przez Habilitanta. Pierwszy nurt badań dotyczy zagadnień teologicznych, czego przykładem mogą być między innymi artykuły: *W obliczu antropologii Ojców Kościoła*, „Universitas” 12/4 (1994); *Marek Eremita i jego „Prawo duchowe”*, „Terminus” 1 (1999) czy *Niespełniony testament? Uwagi do dziejów relikwii św. Ignacego Męczennika*, „Terminus” 4, (2002). W drugi kierunek zainteresowań naukowych Habilitanta przed jego doktoratem wpisuje się tematyka związana z grecką tragedią. Wśród publikacji należących do tej grupy możemy wymienić dla przykładu: *W kręgu pojęć kultowych tragedii greckiej. Wybrane terminy inicjacyjne na przykładzie „Bachantek” Eurypidesa*, „Eos” 84/1 (1996); *Thiasos w „Bachantkach” Eurypidesa*, „Meander” 1 (1998) czy *Język kultowo-rytualny a tragedia grecka. Zarys dziejów problemu i jego perspektywy*, „Prace komisji Filologii Klasycznej Polskiej Akademii Umiejętności”, 29, (2001). Do dorobku naukowego przed doktoratem należy zaliczyć także 8 pozycji bibliograficznych, które zawierają książki, opracowania naukowe bądź wstępy do tekstów źródłowych i naukowych. Odrębną kategorię stanowią redakcje ukazujących się drukiem publikacji naukowych, jak np. dokonany przekład, wstęp i redakcja naukowa do tomu W. Jaegera, *Wczesne chrześcijaństwo i grecka paideia*, Bydgoszcz 1997 czy redakcja naukowa i zastawienie indeksów przygotowane przez dra Bielawskiego do książki H.D.F. Kitto, *Tragedia grecka. Studium literackie*, przekł. J. Margański, Bydgoszcz 1997.

2.2. Dorobek naukowy po doktoracie

Po doktoracie dorobek dra K. Bielawskiego znacząco się powiększył, ale też uległ istotnemu pogłębieniu. Poszerzyła się również tematyka, podejmowanych w publikacjach zagadnień. Przystępując do omówienia i oceny przedstawionego do recenzji dorobku, pragnę zaznaczyć, że z formalnego punktu widzenia spośród prac Habilitanta można wyodrębnić dwie podstawowe formy jego aktywności naukowej: działalność wydawniczą i redakcyjną oraz autorskie publikacje naukowe.

2.2.1. Działalność wydawnicza i redakcyjna

Zapoczątkowane jeszcze przed doktoratem prace o charakterze wydawniczym i redakcyjnym prezentują się niezwykle imponująco. O ile przed obroną doktoratu ukazało się 5 redagowanych i wydanych p. K. Bielawskiego książek naukowych, o tyle po tym czasie jego aktywność wydawnicza wyraźnie wzrosła. Opublikował bowiem pod swoją redakcją aż 19 ważnych dla środowiska naukowego książek. Temu szeroko reprezentowanemu nurtowi działalności Habilitanta środowisko naukowe w Polsce zawdzięcza bardzo wiele wybitnych dzieł współczesnych uczonych o światowej renomie, którzy zajmują się studiami nad szeroko rozumianą starożytnością. O randze tych publikacji mogą świadczyć nazwiska autorów, których fundamentalne dzieła ukazały się na rynku polskim dzięki aktywności wydawniczej dra K. Bielawskiego. Można tu wymienić książkę J.G. Landelsa *Muzyka starożytnej Grecji i Rzymu*, przekł. M. Kaziński, Kraków 2003 czy o podobnej tematyce publikację M.L. Westa *Muzyka starożytnej Grecji*, przekł. A. Maciejewska, M. Kaziński, Kraków 2003. Autorstwa M.L. Westa jest także *Wprowadzenie do metryki greckiej*, przekł. J. Partyka, wprowadzenie J. Danielewicz, Kraków 2003. Bardzo ważną pozycją dla osób zajmujących się greckim teatrem antycznym jest monografia O. Taplina, *Tragedia grecka w działaniu*, przekł. A. Wojtasik, Kraków 2003. Z zakresu literatury antycznej ukazała się także pod redakcją Habilitanta książka N. Holzberga, *Powieść antyczna. Wprowadzenie*, przekł. M. Wójcik, Kraków 2003. Kwestiom greckiej kultury i obyczajowości poświęcana jest publikacja K.J. Dovera, *Homoseksualizm*

grecki, przekł. J. Margański, Kraków 2004. Pozycjami o wyraźnie religioznawczym podłożu, które znalazły się w obszarze zainteresowań redakcyjnych i wydawniczych dra K. Bielawskiego, są wybitne dzieła następujących uczonych: K. Kerényiego, *Eleusis. Archetypowy obraz matki i córki*, przekł. I. Kania, Kraków 2004; E.R. Doddsa, *Chrześcijaństwo i pogaństwo w epoce niepokoju*, przekł. J. Partyka, Kraków 2004; W. Burkerta, *Stwarzanie świętości. Ślady biologii we wczesnych wierzeniach religijnych*, przekł. L. Trzcionkowski, Kraków 2006.

Wymienione pozycje nie wyczerpują listy dokonań wydawniczych i redakcyjnych Habilitanta. Są jedynie przykładami tej jego działalności oraz rangi naukowej dzieł, które znalazły się w spektrum jego zainteresowań jako redaktora naukowego i wydawcy. Należy zatem podkreślić, że omawiana aktywność dra K. Bielawskiego zasługuje na bardzo wysoką ocenę.

2.2.2. Autorskie publikacje naukowe: książki, opracowania naukowe, naukowe wstępy monograficzne do tekstów źródłowych i naukowych

Do tej kategorii publikacji należą trzy pozycje. Pierwsza z nich to *Terminy rytualno-kultowe w tragedii greckiej okresu klasycznego*, Polska Akademia Umiejętności, Kraków 2004. Są to ponownie opracowane i uzupełnione tezy rozprawy doktorskiej. Książka ta odzwierciedla wcześniejsze badania Habilitanta, a równocześnie pokazuje krytyczny i kreatywny zarazem sposób podejścia Autora do raz już sformułowanych teorii, które poddaje weryfikacji i uzupełnieniu. Publikację tę poprzedza cały szereg artykułów, wydanych przed doktoratem, do których należą: *W kręgu pojęć kultowych tragedii greckiej...*, („Eos” LXXXIV/1, 1996, s. 35-52), *Thiasos w „Bachantkach” Eurypidesa* („Meander” 1, 1998, s. 3-13), *Język kultowo-religijny w tragedii greckiej* („Sprawozdania z czynności i posiedzeń Polskiej Akademii Umiejętności” t. LXIII, s. 70-71), *Język kultowo-rytualny a tragedia grecka ...* („Prace Komisji Filologii Klasycznej Polskiej Akademii Umiejętności” 29, 2001, s. 33-58), *Teoria i metodologia słowników*

technicznych...[w:] *Freedom and Democracy In Greek Literature...*, Kraków 2002, s. 257-281. Fakt, że tematyce tej Habilitant poświęcił tak wiele uwagi, świadczy o konsekwentnym prowadzeniu przez niego badań związanych z tymi zagadnieniami oraz o dogłębnej i wieloaspektowej analizie, jakiej poddawał podejmowane kwestie. Książka *Terminy rytualno-kultowe w tragedii greckiej okresu klasycznego* jest zatem efektem długofalowych studiów i stanowi kompetentne opracowanie terminologii rytualno-kultowej, występującej w tragedii greckiej. Na podkreślenie zasługuje fakt, że Autor, doskonale zorientowany w literaturze przedmiotu, dokonuje jej przeglądu, przytaczając reprezentatywne dla podjętego tematu publikacje uczonych o światowej renomie.

Kolejną pozycją tej kategorii działań naukowych jest wydana w roku 2004 (Kraków-Tyniec) *Modlitwa Pańska. Komentarze średniowieczne*, do której dr K. Bielawski przygotował wprowadzenie, przekłady, opracowanie tekstu oraz redakcję. Natomiast do wydania Thomasa Mertona (*Aby odnaleźć Boga. Antologia*, wybór i przekład A. Gomola, Poznań 2004) przygotował wstęp i komentarz.

2.2.3. Autorskie publikacje naukowe w czasopismach oraz opracowaniach zbiorowych

Spośród publikacji tej kategorii artykułem, który znajduje się najbliżej kręgu tematycznego książki *Terminy rytualno-kultowe w tragedii greckiej okresu klasycznego*, a więc kontynuacją wcześniejszych badań, jest artykuł *Szał jako doświadczenie religijne i jego określenia w tragedii greckiej* („Prace Komisji Filologii Klasycznej Polskiej Akademii Umiejętności” 31, 2003, s. 45-62)). Tytuł artykułu może być mylący, ponieważ sugeruje, że analiza zjawiska szału zostanie przeprowadzona w oparciu równorzędnie traktowany materiał egzemplifikacyjny, który pochodzi z greckiej tragedii, a więc z wielu tragedii. Tymczasem szersze omówienie i analizy dotyczą tylko wybranych wersów z *Bachantek* Eurypidesa,

zaś inne przykłady są jedynie wzmiankowane. Artykuł można zatem uznać za szkic zapowiadanej tematyki, a nie jej omówienie.

Tragedii greckiej poświęcony jest artykuł *Theology of Violence in the Greek Tragedy* („Classica Cracoviensia” X, 2006, s. 27-36). Artykuł zakłada analizę teologicznych aspektów przemocy opisanych w tragedii greckiej. Objętość artykułu pozwala raczej na zasygnalizowanie niż wyczerpujące opracowanie podanego w tytule tematu. Formułowanym opiniom, zwłaszcza dotyczącym tragedii greckiej, nie towarzyszy jednak wystarczający materiał egzemplifikacyjny, który pozwoliłby na przekonujące ich uzasadnienie. A szkoda, bo tematyka jest bardzo interesująca. W drugiej części artykułu Autor zastanawia się, czy uprawnione jest mówienie o teologii w starożytności greckiej i na ile jest ona zespolona z przemocą (s. 31). Powraca tu zatem problem rozważany we wcześniejszym artykule (*Pojęcie theologia i theologos w greckiej tradycji literackiej*, „Terminus” V, 1/2003, s. 81-105 – jego omówienie poniżej), tu jednak powiązany z przemocą.

Wśród publikacji dra K. Bielawskiego, które dotyczą kwestii religioznawczych, znajdują się artykuły traktujące o micie i postaciach z nim związanych. Do tej grupy należy artykuł *(Nie)stawa Hery: paradoksy Heraklesowego mitu* [w:] *Prace Herkulesa – człowiek wobec wyzwań, prób i przeciwności*, red. M. Cieśla-Korytowska, O. Płaszczewska, Kraków 2012, s. 9-16. Przedmiotem rozważań są kwestie związane z imieniem Heraklesa oraz jego kultem, które prowadzić mają do wyświeatlenia istoty i znaczeń, wpisywanych w postać Heraklesa w greckiej tradycji mitologicznej i kultowej. Stawiane w artykule tezy wymagają wprowadzić głębszych badań, ale nawet na tym poziomie analiz mogą inspirować do dalszych poszukiwań, co uważam za podstawy atut tego artykułu.

W kręgu zagadnień religioznawczych zalał się cały cykl artykułów dotyczących orfizmu i kwestii z tym związanych. Artykuł *Orfizm? Ale o co chodzi?* („Kronos” 4[9], 2011, s. 71-78) stanowi próbę syntetycznego ukazania problemów, na jakie się napotyka, badając rozległe i trudne do jednoznacznego ujęcia zjawisko orfizmu. Przytaczając istniejące poglądy na ten temat, Autor

słusznie podnosi dwie zasadnicze kwestie. Pierwszą z nich są pojawiające się na ten temat w nauce rozbieżności w opiniach poszczególnych badaczy, druga zaś – obszary, które nadal pozostają białą kartą. Przejrzysta i czytelna konstrukcja artykułu ułatwia jego lekturę, zaś „skatalogowanie” poglądów i wyników badań uczonych, którzy orfizmowi poświęcili wiele uwagi, powoduje, że czytelnik nie w pełni wprowadzony w tematykę orfizmu odnajduje tu podstawową wiedzę oraz literaturę do jej pogłębienia.

W kolejnym, należącym do omawianego cyklu artykule *Papirus z Derveni. Najważniejsze odkrycie filologiczne XX wieku* („Kronos” 2, 2008, s. 208-221) dr K. Bielawski prezentuje okoliczności odkrycia papirusu. Podejmuje równocześnie próbę przedstawienia dotychczasowych prac, które były na ten temat prowadzone z uwzględnieniem informacji o wydaniach papirusu z Derveni. Podobnie więc jak w poprzednio omówionym artykule, tak i tu zostały uwzględnione najważniejsze dane, dotyczące rozważanego zagadnienia. Po ich przedstawieniu Habilitant zatrzymuje się na kwestii datacji wspomnianego tekstu, a następnie przytacza pokrótce dyskusję na temat autora papirusu, krytycznie oceniając stawiane w tej materii hipotezy. Bardzo interesującą częścią artykułu jest omówienie struktury i treści zachowanego tekstu, zwłaszcza że – obok istniejących w literaturze przedmiotu hipotez – znajdujemy tu również propozycje interpretacyjne, pochodzące od dra K. Bielawskiego.

Pozostając w kręgu tematyki orfickiej, Habilitant podejmuje problem mitu dionizyjskiego w artykule *Orficki Dionizos. Kilka fragmentów* („Kronos” 4, 2011, s. 31-33). Rozważa w nim kwestie związane z tebańską i orficką wersją mitu Dionizosa, zatrzymując się zwłaszcza na tej drugiej. Z przytoczonych dzieł autorów antycznych wybiera i omawia te miejsca, które stanowią przyczynek do rozważań nad orficką wersją dionizyjskiego mitu.

Na temat niejednolitych wcieleń mitologiczno-kultowych Persefony traktuje artykuł *Dawny żal (palaion penthos) Persefony – twarze Kory w kulcie i micie starożytnej Grecji*, [w:] *Persefona czyli dwie strony rzeczywistości*, red. M. Korytowska, Kraków 2010, s. 9-18. Zarówno sposób dowodzenia, jak i materiał

egzemplifikacyjny, który został trafnie dobrany, sprawiają, że lektura tego artykułu jest satysfakcjonująca i inspirująca.

W artykule *Hymny orfickie – rewizje* [w:] *Orfizm i jego recepcja w literaturze, sztuce i filozofii*, red. K. Kołakowska, Lublin-Kraków 2011, s. 25-37 Habilitant odnosi się do podstawowych kwestii, jakie pojawiają się w badaniach nad hymnami orfickimi, którymi są między innymi autorstwo, datacja, miejsce powstania czy też odwołania do hymnów orfickich w literaturze antycznej. Sceptycznie podchodzi do możliwości jednoznacznego rozstrzygnięcia wymienionych kwestii w oparciu o dostępne nam obecnie materiały. Autor słusznie zatem sugeruje, że dopiero ewentualne nowe odkrycia mogą tu przynieść jakieś istotniejsze rozstrzygnięcia. Skrupulatne analizy poszczególnych kwestii w oparciu o bogaty materiał egzemplifikacyjny sprawiają, że tok myślenia, dowodzenia i wypływające z nich wnioski Autora są jasne i przekonujące.

Próba syntetycznego ujęcia pojęć „theologia” i „theologos” w tradycji antycznej i chrześcijańskiej jest artykuł *Pojęcie theologia i theologos w greckiej tradycji literackiej* („Terminus” V, 1/2003, s. 81-105). Pod względem konstrukcyjnym i metodologicznym został on opracowany kompetentnie i starannie. Autor wyraźnie formułuje przyświecające mu cele, które następnie konsekwentnie realizuje w trakcie opracowywania tematu. Poddaje analizie źródła, w których występują omawiane terminy, konfrontując własne poglądy z opiniami uczonych, jakie na ten temat znajdujemy w literaturze przedmiotu. Ważnym postulatem Autora jest zmiana dotychczasowej perspektywy rozważań na temat teologii, wychodząc od analizy tego zjawiska w kulturze antycznej, a następnie w myśli chrześcijańskiej. Uzasadnia to chronologia i logika wywodu.

Od strony formalnej, zwłaszcza z uwagi na charakter materiału badawczego, artykuł *Zeus and the Torches. Berlin Paian nr 6870 from the Egyptian Museum In Berlin* („Classica Cracoviensia” XIII, 2009, s. 7-16) stanowi nawiązanie do prowadzonych przez Habilitanta badań papirologicznych. Przedmiotem rozważań jest tekst znajdujący się na papirusie berlińskim, który przynosi unikatowy obraz Dzeusa trzymającego pochodnię. Głównym przedmiotem zainteresowania Autora artykułu jest symbolika Dzeusa w

powiązaniu z symboliką wpisaną w postać przywołanego w tekście boga Apollona. Niewątpliwą zaletą artykułu są autorskie propozycje interpretacyjne, które otwierają drogą do dalszych badań i polemik na temat poruszanych kwestii. Artykuł ten stanowi część rozprawy habilitacyjnej, w której problematyka ta została pogłębiona i uzupełniona.

Z uwagi na to, że artykuł *Pajany delfickie – kontekst historyczny*, „Konteksty” 2 (273) 2006, s. 52-59 stanowi część przedstawionej do oceny rozprawy habilitacyjnej, odniosę się do jego treści przy omawianiu książki.

W konkluzji mogę stwierdzić, że dorobek naukowy dra Krzysztofa Bielawskiego przed habilitacją składający się z artykułów naukowych oraz jednej publikacji książkowej (poszerzona wersja rozprawy doktorskiej) charakteryzuje oryginalność ujmowania zagadnień oraz szeroko zarysowane obrzeże kulturowe, religijne czy historyczne, zaś oryginalne, autorskie przekłady z greckiego, stanowią dodatkowe atuty pracy naukowej, czego Habilitant dał wyraz również w swojej rozprawie habilitacyjnej.

3. Wskazanie osiągnięcia naukowego jako podstawy do stopnia naukowego doktora habilitowanego

Podstawą przewodu habilitacyjnego jest monografia *Teksty poetyckie greckich fragmentów muzycznych. Komentarz filologiczny*, Wydawnictwo UJ, Kraków 2012 oraz pozostały dorobek naukowy, który został omówiony powyżej.

Przedstawiona do oceny książka stanowi próbę syntetycznego ujęcia kilku wybranych tekstów greckiej poezji, którym towarzyszą zapisy muzyczne. Należą do nich pajany delfickie, pajan berliński, hymny Mesomedesa i epitafium Sejkilosa. Dokonując ich wyboru Habilitant kierował się nie tylko podanymi w tytule książki kryteriami, to znaczy tym, że były to teksty poetyckie z notacją muzyczną, ale również i tym, że wyselekcjonowane przez niego teksty zachowały się w zadowalającej formie, a więc albo w całości, albo też z takimi brakami, które dawały możliwość dokonania ich suplementacji. Do tych pierwszych należą

hymny Mesomedesa i epitafium Sejkilosa, do drugiej grupy możemy zaliczyć pajany delfickie i pajan berliński. Istotnym powodem wybrania tych właśnie utworów był również fakt, że nie doczekały się one jeszcze wszechstronnego, monograficznego opracowania, choć mają niebagatelne znaczenie dla literatury i kultury greckiej. Dotychczas zainteresowanie uczonych koncentrowało się przede wszystkim na przydanych tym tekstom zapisom muzycznym, które odwracały niejako uwagę badaczy od literackiej strony wspomnianych dokumentów. Tę lukę – w zamiarze Autora – ma wypełnić przedstawiona przez niego monografia.

Prezentowany w pracy materiał podawany jest w logicznym układzie zagadnień, a prowadzone rozważania tworzą spójny wywód, wyraźnie zmierzający do ustalenia i omówienia istotnych kwestii, które ściśle wiążą się z tematem rozprawy. Warto również wspomnieć, że we wstępnej części zostają jasno nakreślone cele pracy oraz kierunki badawcze, zgodnie z którymi będą one realizowane.

Obszerna i rozbudowana wstępna część pracy, na którą składają się: *Skróty*, *Uwagi wstępne* oraz *Wprowadzenie*, jest nieodzowna przy prowadzeniu tego rodzaju badań, jakie znajdujemy w książce.

W otwierających książkę *Uwagach wstępnych* Habilitant rozpoczyna swoje rozważania od zdefiniowania podstawowego terminu, którym operuje w pracy. Jest nim wprowadzone do języka naukowego i uznane za *terminus technicus* pojęcie „greckie fragmenty muzyczne”. W kontekście prowadzonych przez dra K. Bielawskiego badań termin ten wymagał doprecyzowania, zwłaszcza że Jego książka adresowana jest nie tylko do zorientowanego w terminologii, lecz stosunkowo wąskiego kręgu akademickiego, ale również do szerokiego grona osób zainteresowanych kwestiami muzycznymi czy zajmujących się twórczością artystyczną, dla których pojęcie to wymagało wyjaśnienia.

Wprowadzenie zostało skomponowane zgodnie z przyjętymi wymogami. Habilitant doprecyzowuje w nim przedmiot swoich rozważań, określa cele i zakres badań, stwierdzając: „Dla każdego z utworów starałem się odtworzyć kontekst historyczny i kulturowy [...], określić gatunek literacki i przeanalizować płynące z przynależności gatunkowej konsekwencje dla ewentualnego wykonania,

podać uznawaną za ostateczną według najnowszych publikacji naukowych wersję tekstu oryginalnego [...], zaproponować przekład każdego z nich [...], podać w miarę wyczerpujący komentarz filologiczny do poszczególnych wyrazów [...]" (s. 21). Ponadto dr K. Bielawski zastrzega, że będzie również czynił uwagi i komentarze o charakterze mitologicznym i historycznym. Habilitant deklaruje posługiwanie się „najnowszą i możliwie najszerszą literaturą przedmiotu, by umożliwić ewentualne dalsze badania nad dyskutowanymi zagadnieniami lub też pogłębienie informacji zawartych w uwagach" (s. 21). Poza uwagami, dotyczącymi charakteru, zakresu i kierunków swoich badań Habilitant objaśnia przyjętą przez siebie metodę ich prowadzenia. Podkreśla równocześnie zasadność podjętej przez siebie pracy, którą uzasadnia marginalne, rozproszone i niepełne opracowanie podnoszonych kwestii w dotychczasowej literaturze przedmiotu. Fakt ten skłania do stworzenia monograficznego kompendium naukowego na wskazany temat.

O erudycji dra K. Bielawskiego i Jego doskonałej orientacji w literaturze przedmiotu świadczy już choćby sposób przedstawienia *status quaestionis*. W tym niezwykle bogatym przeglądzie nie zabrakło najważniejszych, uznanych za kanoniczne, ale też najnowszych wydań i publikacji dotyczących wzmiankowanych tekstów, które stanowią przedmiot badań.

Pora zatem skonfrontować deklarowane we *Wprowadzeniu* założenia Autora z zakresem i charakterem badań prowadzonych przez niego w dysertacji. Na zasadniczy trzon dysertacji składają trzy podstawowe rozdziały, przy czym dokonany podział jest uzasadniony przez materiał badawczy. W jego skład wchodzi bowiem trzy odrębne grupy utworów, będące równocześnie trzema różnymi gatunkami literackimi:

1. pajany
2. hymny
3. epitaфium

Każdemu z nich poświęcony jest jeden rozdział. Pod względem metodologicznym podział został zatem dokonany bardzo umiejętnie. W poszczególnych rozdziałach Autor konsekwentnie zmierza do wyznaczonego

sobie celu: z analizowanych tekstów wydobywa te elementy, które mają bezpośredni związek z tematem. Jest to tym bardziej godne podkreślenia, że przy bogatym materiale źródłowym, wykorzystanym w pracy, łatwo byłoby popaść w zbędne dygresje, wprowadzające chaos do całości rozważań.

Konsekwentnemu dążeniu do celu pomaga bez wątpienia dyscyplina dyskursu naukowego Habilitanta, jaką zauważamy w każdym rozdziale pracy. Konstrukcja poszczególnych rozdziałów jest – z założenia – podobna, choć ze względu na specyfikę omawianych źródeł, muszą tu oczywiście zachodzić pewne różnice w doborze omawianych zagadnień.

Rozdział pierwszy, *Pajany*, rozpoczyna się rozważaniami na temat hymnów delfickich, a następnie w drugiej części dotyczy pajanu berlińskiego. Należy przy tym podkreślić, że komentarz filologiczny poprzedzony jest szerokim wprowadzeniem, wnikliwymi analizami na temat gatunku literackiego oraz uwagami dotyczącymi kwestii mitologicznych i religioznawczych. Wówczas dopiero, po zarysowaniu pełnego kontekstu historyczno-literackiego, zostaje mówiona treść i struktura utworów oraz zaprezentowany komentarz.

Podobny układ rozdziałów widzimy w dalszej części pracy: najpierw Autor daje ogólne wprowadzenie, następnie przybliża kontekst historyczny, podejmuje kwestie genologiczne omawianego typu utworu, by następnie – po podaniu tekstu oryginalnego – przejść do zaprezentowania autorskiego przekładu oraz omówienia poszczególnych hymnów. O ile dwa pierwsze rozdziały są podobnej objętości i liczą po ok. 150 stron każdy, o tyle trzeci ma zaledwie niecałe 20 stron. Wynika to jednak z ilości i objętości tekstów, które są przedmiotem rozważań w poszczególnych częściach rozprawy.

Najważniejszą częścią poszczególnych rozdziałów – niezależnie od tego, jakiego typu utwory są w nich przedmiotem rozważań Autora – są komentarze. Pod względem strukturalnym budowane są one w podobny sposób. Na komentarz składają się bowiem kolejno: tekst oryginalny, autorki przekład, a następnie szczegółowe komentarze gramatyczne, leksykograficzne, syntaktyczne, dialektologiczne wraz z podaniem szerokiego tła odniesień do utworów innych autorów i zaprezentowaniem uwag o tematyce historycznej, mitologicznej czy

religioznawczej. Spotyka się również informacje między innymi na tematy geograficzne, odniesienia filozoficzne et cetera. Wszystkim komentarzom towarzyszy szeroko przywoływana literatura przedmiotu, świadcząca o znakomitej orientacji dra K. Bielawskiego w prowadzonych badaniach.

Charakter i zawartość komentarzy daje wyobrażenie o rozmachu, ale i skrupulatności oraz rzetelności prowadzonych dokonywanych analiz. Reasumując:

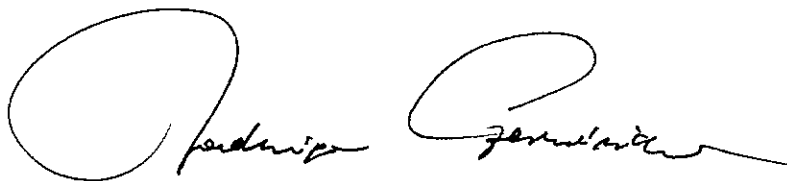
1. niezaprzeczalną zaletą rozprawy jest nakreślenie i wnikliwa analiza szerokiego spektrum zagadnień, wiążących się z tematyką monografii;
2. adresowanie jej nie tylko do wąskiego grona specjalistów, którzy znajdą w niej rzetelnie omówione zagadnienia, ale również do szerokiego kręgu zainteresowanych;
3. omawiana książka jest cennym źródłem informacji, podanych w przystępnej, klarownej formie, nie tracąc przy tym niczego z jej *stricte* naukowego charakteru i wartości;
4. dogłębne, wnikliwe analizy zachowanych tekstów świadczą o bardzo dobrym warsztacie filologicznym Autora;
5. podejmowanie dyskusji z opiniami nawet najwybitniejszych uczonych, umiejętne konfrontowanie ich poglądów, taktowne zwykle polemiki i wyciąganie na podstawie całości materiału logicznie dowodzonych i dobrze udokumentowanych wniosków, świadczy o samodzielności naukowej Habilitanta;
6. godną podkreślenia zaletą pracy jest precyzyjne formułowanie myśli;
7. o wartości naukowej rozprawy przesądza także podjęcie w niej nieczęsto prowadzonych w Polsce badań, których celem jest stworzenie kompetentnego i wielostronnego komentarza filologicznego wraz z całym zapleczem historyczno-literackim.

Choć nie zawsze podzielam przyjmowane przez Habilitanta warianty przekładów, to jednak stwierdzam, że proponowane przez niego wersje tłumaczeń są zawsze przemyślane i uzasadnione całym interpretacyjnym kontekstem. To oczywiste, że można spierać się o sposób interpretacji poszczególnych fragmentów, ale jest to niejako wpisane w charakter podjętej w tej monografii pracy: zarówno komentarz, jak i sposób interpretowania tekstu przy dokonywaniu jego przekładu zawsze są subiektywne i podlegają dalszej dyskusji, od której Habilitant się zresztą nie odżegnuje. Przeciwnie, raczej do niej zachęca, co uważam za dodatkową zaletę jego pracy. Ponadto zadaniem recenzenta jest merytoryczna ocena formułowanych i dowodzonych przez Habilitanta koncepcji, a nie porównywanie ich z własnymi pomysłami czy wizjami ujęcia danego tematu.

Obowiązkiem recenzenta jest także wskazywanie – obok zalet – także zauważonych mankamentów recenzowanej publikacji. Z uwagi na to, że odmiennych koncepcji i pomysłów translatorskich nie traktuję jako mankament, o czym już wspomniałam, pozostaje mi tylko zwrócić uwagę na potknięcie stylistyczne w zdaniu: „W innych wypadkach notacja muzyczna towarzyszy tekstowi skądinąd dobrze znanemu i wielokrotnie komentowanemu – tak jest w przypadkach fragmentów tragedii: tutaj uwaga uczonych słusznie koncentruje się na interpretacji samego zapisu muzycznego i ewentualnie wpływem realizacji zapisu muzycznego na interpretację tekstu w jego kontekście, lub odwrotnie” (s. 12). Równocześnie jednak z prawdziwą przyjemnością stwierdzam, że przy trudnym – bez wątpienia – materiale, jaki znalazł się w tej książce, jej poziom edytorski i staranność przygotowania budzą prawdziwy podziw.

Uważam, że recenzowany przeze mnie dorobek naukowy dra Krzysztofa Bielawskiego jest satysfakcjonujący i spełnia wymogi formalne. Zarówno prezentowana rozprawa, działalność naukowa i wydawnicza, aktywność w życiu

naukowym i artystycznym, udział konferencjach, współpraca zagraniczna, jak i pozostały dorobek naukowy i dydaktyczny Habilitanta predestynują Go do pełnienia obowiązków samodzielnego pracownika naukowego. Z uwagi na to wnoszę o dopuszczenie dra Krzysztofa Bielawskiego do dalszych etapów przewodu habilitacyjnego.

A handwritten signature in black ink, consisting of a large, stylized initial 'J' followed by the name 'Czerwińska' in a cursive script.

Prof. nadzw. KUL dr hab. Jadwiga Czerwińska